

УДК: 811.111'364'367.622.11

ШЕВЧУК О.В.

(Запорізький національний університет)

ВЖИВАННЯ ТЕМПОРАЛЬНИХ ІМЕННИКІВ У ФОРМІ РОДОВОГО ВІДМІНКА У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

В статті розглядається вживання темпоральних іменників у формі родового відмінка на матеріалі двох основних національних варіантів сучасної англійської мови (британського та американського); демонструється стабільність концептуальної моделі часу, а також здійснюється дослідження міри вживаності обчислюваних іменників (одиниць вимірювання часу) в різних функціональних стилях і типах тексту.

Ключові слова: національний варіант; темпоральність; міра вживаності; родовий відмінок; функціональний стиль; тип тексту.

Шевчук О.В. Употребление темпоральных имен существительных в форме родительного падежа в современном английском языке. В статье рассматривается употребительность темпоральных имен существительных в форме родительного падежа на материале двух основных национальных вариантов современного английского языка (британского и американского); демонстрируется стабильность концептуальной модели времени, а также осуществляется исследование меры употребительности исчисляемых имен существительных (единиц измерения) в разных функциональных стилях и типах текста.

Ключевые слова: национальный вариант; темпоральность; мера употребительности; родительный падеж; функциональный стиль; тип текста.

Shevchuk O.V. The use of the temporal nouns in the Genitive Case form in Modern English. The article regards the usage of the temporal nouns in the genitive case form in two main national variants of modern English (British and American); the stability of the time concept model is demonstrated and also the degree of the countable nouns which denote the time periods is researched in different functional styles and types of the text.

Key words: the national variant; the temporality; the degree of usage; the genitive case; the functional style; the type of the text.

Мета статті полягає у здійсненні аналізу вживання темпоральних іменників у формі родового відмінка на матеріалі двох основних національних варіантів сучасної англійської мови (британському і американському).

Поставлена мета реалізується через розв'язання наступних завдань:

- розглянути розвиток лексико-семантичного поля часу в історії англійської мови;
- дослідити функціонування концептуальної моделі часу;
- здійснити дослідження міри вживаності темпоральних обчислювальних іменників (одиниць вимірювання часу) в різних функціональних стилях і типах тексту;
- проаналізувати вживаність темпоральних іменників (одиниць вимірювання часу) в сучасній англійській мові.

Об'єктом дослідження є темпоральні іменники, які вживаються в двох основних національних варіантів сучасної англійської мови (британському і американському).

Предметом дослідження є міра вживаності темпоральних обчислюваних іменників на позначення одиниць вимірювання часу в різних функціональних стилях і типах тексту.

Дві властивості матерії – *простір і час* – відповідають двом видам дійсності – *просторовому і часовому*. Проте просторове і часове сприйняття не еквівалентні. Речі, найприродніше, мисляться в термінах простору, протяжності.

Розвиток лексико-семантичного поля (ЛСП) часу в історії англійської мови характеризується модифікацією внутрішньої структури даного поля, що виражається у збільшенні кількості лексико-семантичних груп (класів). Поява нових ЛСГ у складі ЛСП часу демонструє розширення внутрішньої структури поля при збереженні його основи такою, що склалася на попередніх етапах розвитку англійської мови.

З незначною модифікацією внутрішньої структури англійського ЛСП часу зв'язано також збільшення або зменшення питомої ваги ЛСГ, що формує дане поле. Збільшення питомої ваги ЛСГ «**періоди діяльності або відсутності діяльності**», що спостережується впродовж всієї історії англійської мови, обумовлене значним зростанням, особливо в новоанглійській період, числа лексичних одиниць, які є найменуваннями періодів часу певної діяльності, указує на підвищення рівня деталізації такої темпоральної характеристики, як співвіднесеність часу з дією.

У свою чергу достатній ступінь розробленості таких темпоральних властивостей, як співвіднесеність часу з життям людини і циклічність в концептуальній моделі часу на ранніх історичних етапах, обумовлює те, що поповнення складу ЛСГ «**вікові періоди життя**

людини» і ЛСГ «циклічні періоди часу» відбувається повільними темпами в середньоанглійській і новоанглійській періоди, і питома вага вказаних ЛСГ знижується на тлі загальної системи.

У цілому факти мови свідчать про стабільність концептуальної моделі часу: не дивлячись на модифікацію складу і внутрішньої структури ЛСП часу, основа даного поля на різних етапах розвитку англійської мови зберігається [Олейник 2002, с. 9].

На думку О.А. Короткіної, дослідження семантики іменників сучасної англійської мови показує, що темпоральна ознака характерна для достатньо широкого кола лексичних одиниць [Короткіна, 1998, с. 123]. Вона використовується при описі осіб, найменувань рослин і тварин, назв предметів і подій, властивостей систем одиниць вимірювання, іменників абстрактних і матеріальних. У своєму дослідженні ми розділили семантичний клас *абстрактних* іменників на два семантичні підкласи: *обчислювані* і *необчислювані*. У середині цих підкласів ми досліджували *одиниці вимірювання та процеси, якості*.

Ми визначили міру вживаності – одиниць вимірювання часу. Були отримані наступні дані.

Таблиця 1

Міра вживаності обчислюваних іменників (одиниць вимірювання) у родовому відмінку

Тип тексту	Міра вживаності	% відношення
мовлення автора	0,18 + 0,03	14 %
мовлення персонажей	0,09 + 0,02	20 %
публіцистичний текст	0,31 + 0,03	11 %

Як бачимо, у всіх типах тексту різних функціональних стилів міра вживаності обчислюваних абстрактних іменників удвічі перевищує міру вживаності абстрактних іменників у родовому відмінку загалом, тобто обчислювані абстрактні іменники наділені позитивним значенням імовірної диференційної ознаки, відповідно, мовлення автора – 0,18; мовлення персонажей – 0,09; публіцистичний текст – 0,31. Це пояснюється, вірогідно, відносно частою вживаністю обчислюваних іменників з суттєвою кількісною характеристикою у значенні одиниць вимірювання у формі родового відмінка. Наприклад: *two months' leave, a few minutes' silence*.

Зіставлення отриманих даних з функціональними фоновими характеристиками показують, що в авторському мовленні й публіцистичних текстах міра вживаності абстрактних обчислюваних іменників набагато вища середньої текстової. Цей клас володіє позитивною реалізацією ІДО в газетно-публіцистичному стилі. Очевидно, це обумовлено частим вживанням у родовому відмінку назв одиниць вимірювання в публіцистичних текстах.

Аналізуючи лексико-семантичні варіанти назв відрізків часу, треба відзначити, що «часу властива внутрішня суперечність: час може бути і кількісний, і якісний. Ці характеристики реального часу знаходяться в діалектичній єдності, але, відображаючись у мові, виступають у темпоральних словах і їх ЛСВ (лексико-семантичних варіантах) то у вигляді однієї характеристики, то іншої» [Волянська 1973, с. 22]. Так, для одних ЛСВ суттєва *кількісна характеристика* – це власне ЛСВ «одиниця вимірювання часу» (*two months, a few days/weeks* і тощо). Саме в цьому ЛСВ ці іменники вживаються в родовому відмінку. Але для інших ЛСВ істотна *якісна характеристика* – це ЛСВ «період» (*old days, boring hours* і тощо), і у цьому значенні іменники зазвичай не мають форми родового відмінку.

Приклади вживання *обчислюваних* іменників (*одиниць вимірювання*) з британського варіанту художньої літератури (мовлення автора):

1. *It was probably this feeling, and not so much the strain of **the day's** work, that made him a man difficult to rouse and get out of the house .../J. Priestly, Angel Pavement, 66/*
2. *After **a few minutes'** silence, he continued .../J. Priestly, Angel Pavement, 42/*
3. *But his mind had not yet begun **the day's** work /J. Priestly, Angel Pavement, 24/*

Приклади вживання *обчислюваних* іменників (*одиниць вимірювання*) газетно-публіцистичного стилю британського варіанту (публіцистичний текст):

1. *Israel has responded by launching a diplomatic offensive in the run-up to next **week's** visit*

to the region by Joschka Fischer /Financial Times, February, 7, 1999/

2. Pressure on Mexico to adopt a fixed exchange rate is set to mount in the run-up to next year's elections after a top presidential aspirant said he favoured an Argentina-Style currency board /Financial Times, February, 7, 1999/

3. South Korea risks becoming complacent about the degree to which it has overcome last year's economic crisis, and it is still too early to declare victory in the battle to achieve a sustainable recovery... /Financial Times, February, 12, 1999/

Приклади вживання обчислюваних іменників (одиниць вимірювання) газетно-публіцистичного стилю американського варіанту (публіцистичний текст):

1. Apparently undaunted by a year's abuse from China, Chris Patten, the governor of Hong Kong came out punching on October 6-th in his second policy address to the British colony's Legislative Council, Legco /Newsweek, March, 15-22, 1999/.

2. More rallies are planned before next month's meeting and student regent Ed Comes says he'll try to postpone the vote /Newsweek, February, 15, 1999/.

3. At last month's meeting in Strasbourg of the European Parliament, Jacques Delors, the French president of the European Commission, was moved to call for capital controls... /Newsweek, March, 15-22, 1999/.

Базуючись на результатах дослідження, можна зробити наступний висновок: лексико-семантична група **темпоральних** іменників є відносно невеликою і давньою закритою лексико-семантичною системою. У межах темпорального лексико-семантичного поля іменники *рік, місяць, тиждень, доба, день, година, хвилина, секунда* складають, у свою чергу, специфічну лексичну мікросистему. Вони належать до тих абстрактних слів, які «у ході семантичної операції здатні перетворюватися з одного в інше, ніби повністю розчиняючись у новому тексті, тоді, як **конкретні** слова зберігаються при всіх перетвореннях. Це свого роду «граматика при конкретних словах лексики» [Скварок 1999, с. 143].

Згідно результатів дослідження можна зробити наступні висновки:

— розвиток лексико-семантичного поля (ЛСП) часу в історії англійської мови характеризується модифікацією внутрішньої структури даного поля, що виражається у збільшенні кількості лексико-семантичних груп (класів), поява нових лексико-семантичних груп у складі лексико-семантичного поля часу демонструє розширення внутрішньої структури поля при збереженні його основи такою, що склалася на попередніх етапах розвитку англійської мови;

— у цілому факти мови свідчать про стабільність концептуальної моделі часу: не дивлячись на модифікацію складу і внутрішньої структури ЛСП часу, основа даного поля на різних етапах розвитку англійської мови зберігається;

— зіставлення отриманих даних з функціональними фоновими характеристиками показують, що в авторському мовленні й публіцистичних текстах міра вживаності абстрактних обчислюваних іменників набагато вища середньої текстової;

— аналізуючи лексико-семантичні варіанти назв відрізків часу, треба відзначити, що часу властива внутрішня суперечність: час може бути і кількісний, і якісний. Ці характеристики реального часу знаходяться в діалектичній єдності, але, відображаючись у мові, виступають у темпоральних словах і їх ЛСВ (лексико-семантичних варіантах) то у вигляді однієї характеристики, то іншої.

Дослідження може бути продовжене на матеріалі інших функціональних стилів і типів тексту сучасної англійської мови.

Література

- Короткина О.А. Скрытые временные признаки в семантике существительного в английском языке / О.А. Короткина // Проблемы семантического описания единиц языка и речи: Материалы докл. Международной научной конференции. – Минск, 1998. – Ч.1. – С. 123-124. Малімон Л.К. Системні функціональні характеристики іменників на позначення часу в сучасній англійській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Л.К. Малімон. – Київ, 1999. – 21 с. Олейник С.Е. Темпоральные имена существительные английского языка в диахроническом аспекте : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04/С.Е. Олейник. – Минск, 2002. – 22 с. Скварок О.А. Структура словотвірних парадигм іменників-назв одиниць виміру часу / О.А. Скварок // Вісник Прикарпатського університету. – Серія. Філологія. – Івано-Франківськ, 1999. – Вип. 4. – С. 143-146.